

TijdSchrift

154

Historische Vereniging Vlaardingen | november 2019

Keukens • Badkamers • Toiletten

tegelwerken

Dick Blenk

George Stephensonweg 21 f

3133 KJ Vlaardingen

010-4359093 / 06-20597239

Fisc-ad

Fiscale en administratieve dienstverlening

J.A. Janson

fiscaal adviseur

Plein 1940 nr 47
3135 PR Vlaardingen
tel: 010 435 92 67
fax: 08 4220 69 33
e-mail: info@fisc-ad.nl
www.fiscaaladviseurs.nl

Hier adverteren? info@hvv-vlaardingen.nl

Vlaardingen
anders bekeken

**Stadswandelingen,
rondleidingen en meer,
ook voor besloten groepen**

www.serviceteam-vlaardingen.nl
facebook.com/serviceteamvld

Westhavendomein

Vastgoed & VvE Beheer

Volledige ontzorging voor vastgoedeigenaars en VvE's

Westhavenplaats 40a • 3131 BT Vlaardingen • Tel.: 010-2477477 • E-mail: info@westhavendomein.nl

www.westhavendomein.nl

De Witte

GARANTIEMAKELAARS

Korte Hoogstraat 4a
3131 BK Vlaardingen
Tel. 010 - 434 38 44

Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:

Schadeverzekeringen
Watersportverzekeringen
Levensverzekeringen, Pensioenen
Financiële planning
Schadebegeleiding
Financiering, scheepshypotheke
Vermogensbeheer

Voor alle molenproducten en broodmixen gaat u naar Aeolus!

Kijk op www.aeolus.nl voor het
hele assortiment

Kortedijk 16
3134 HB
Vlaardingen
T : 010 434 61 31
E : info@aeolus.nl
I : www.aeolus.nl

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:

- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 22,50 per jaar. Het bankrekeningnummer van de vereniging is NL44 INGB 0000 750 978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Lidmaatschap

Het verenigingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar. Lid worden kan het gehele jaar door. Korting op de contributie bij lid worden in de loop van het jaar is niet mogelijk. Wel worden dat jaar reeds uitgegeven publicaties dan nagezonden.

Opzegging

Opzegging van het lidmaatschap dient schriftelijk bij de ledenadministratie te geschieden of via een email naar info@hvv-vlaardingen.nl. Een opzegging kan direct ingaan of aan het eind van het jaar. Restitutie van contributie wordt niet verleend. Leden die hun contributie niet voor of op 31 december hebben voldaan worden automatisch uit het ledenbestand verwijderd.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

Dhr. T.H. Hartman, voorzitter
Dhr. J. van Elk, vice-voorzitter
Dhr. E. van Rongen, secretaris
Dhr. J. van der Vlies, penningmeester
Mw. M. van der Hoek, notuliste, lid
Dhr. M.M. Carree, lid

Contactadres HVV, ledenadministratie en redactieadres Tijd-Schrift:

Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
M.M. Carree
Mw. G. van der Weijden
F. Wittkamp

Verkoop losse publicaties:

Uitsluitend via e-mail:
info@hvv-vlaardingen.nl

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag per e-mail:
info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992

© Historische Vereniging Vlaardingen

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl - www.begraafplaatsemaus.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

Inhoud

Redactioneel

3

De Vrijheidsboom in de Hogelaan

Jeroen ter Brugge

4

Brood uit de hemel

Jan van Hees

14

De Witte Villa

22

Boekbespreking

23

Ledenactiviteiten

24

Nieuws ServiceTeam Vlaardingen

25

Omslag: de Vrijheidsboom in of kort na 1947.
Particuliere collectie.

DFDS Seaways B.V.
Vulcanweg 20 (Port # 615)
3134 KL Vlaardingen
www.dfds.com

Delta Hotel
Maasboulevard 15
3133 AK Vlaardingen
www.deltahotel.nl

**Altijd het water
aan je voeten...!**

**PUUR NATUUR
BEHANDELINGEN**

**Lieneke
Terleth**
SCHOONHEIDS-
SALON

P.K. Drossaartstraat 55 ~ 3131PA Vlaardingen
Tel: 010 4342125 ~ www.lieneketerleth.nl
Facebook: Schoonheidssalon Lieneke Terleth

"De Vlaedinger" Touringcarbedrijf

Rode Kruislaan 33
3135 WC Vlaardingen
Telefoon +31 (0)10 - 449 03 70
Mobiel +31 (0)6 - 53 79 10 23
E-mail info@devlaedinger.nl

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
3131 VL Vlaardingen
Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL

BLOEMSIERKUNST

STOUT

GRAFISCHE DIENSTVERLENING
Tel. 010 - 248 06 03 • www.stout.nu

Méér dan een drukkerij!

**DIJKSHOORN
EUROMOVERS**
EUROPEAN MOVER PARTNERSHIP

AL MEER DAN
50 JAAR
VERHUIZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL

TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: +31 (0)10-2480522

Herdenken

Dit, maar vooral volgend jaar, wordt herdacht dat Nederland 75 jaar geleden is bevrijd van de Duitse overheersing. Het is goed dat dit gebeurt, ten eerste om degenen die bij die bevrijding betrokken waren, waarvan velen hun leven gegeven hebben, te eren. Het is een groot goed dat wij, dank zij hen, al 75 jaar in vrijheid mogen leven. Ook in Vlaardingen zijn vele oorlogsslachtoffers begraven, op begraafplaats Emaus. Dit jaar sluit Vlaardingen zich aan bij het internationale initiatief om op Kerstavond bij elk graf van een oorlogsslachtoffer een kaarsje te ontsteken en dat gedurende de Kerstdagen, het feest van het licht, te laten branden. Vanuit de Werkgroep Emaus is het voorstel daartoe gedaan aan de Gemeente, en die heeft alle medewerking verleend en zorgt ook voor de kaarsen – waarvoor hartelijk dank! Meer informatie is te vinden op <https://lichtjesopoorlogsgraven.jimdo.com/>.

monument op voor Tijd-Schrift. Wij willen volgend jaar graag meer artikelen plaatsen die met de bevrijding te maken hebben. Daarom een oproep om iets in te sturen (info@hvv-vlaardingen.nl).

Verder een artikel van Jan van Hees over een bijzonder (sinterklaas)gebak van een bakker die dominee werd. En uiteraard de ledenactiviteiten, waarin we nu ook activiteiten hebben opgenomen van Museum

Vlaardingen en het ServiceTeam Vlaardingen. Zodat u weet wat er allemaal op historisch gebied speelt de komende tijd.

Tot slot: de puzzel in Tijd-Schrift 152 heeft 34 inzendingen opgeleverd die allemaal de goede oplossing gaven: Broekpolder. Het bestuur heeft de winnaar getrokken: Paulien van Houwelingen. Van harte gefeliciteerd!

Een blijvende herinnering aan de bevrijding is de Vrijheidsboom aan de Hogelaan. Sinds de renovatie van de omheining in 2013 is de boom weer wat prominenter aanwezig. Jeroen ter Brugge, die tegenover de boom woont, tekende het ontstaan en de geschiedenis van dit levende

De redactie wenst u fijne feestdagen en een voorspoedig en gezond 2020.

Eric van Rongen
Eindredacteur

Mededeling

U wordt verzocht vragen over uw lidmaatschap uitsluitend te richten tot de ledenadministratie (bij voorkeur via email info@hvv-vlaardingen.nl, of telefonisch 010-4749416, na 18.00 uur).

‘Symbool van herwonnen vrijheid’ De **Vrijheidsboom** in de Hogelaan

Jeroen ter Brugge

Op een markant punt, waar de Hogelaan zich richting Hof in tweeën splitst, staat een monumentale boom. In twee opzichten monumentaal. De ongeveer 100-jarige plataan is, omdat deze breeduit heeft kunnen groeien, omvangrijk en speelt een rol in de herdenkingscultuur van de Tweede Wereldoorlog. Met een sierrand en dito hekwerk is het meer dan een boom. Het is een herinneringsplaats, waar de passant uitgenodigd wordt even stil te staan bij de verworvenheden van de in 1945 herwonnen vrijheid. Deze plataan, die officieel *Vrijheidsboom* heet, staat er keurig bij. Ondanks de afgelopen droge zomers heeft deze een fris bladerdak en de omlijsting is een aantal jaren geleden gerestaureerd.

In dit artikel staan we stil bij zijn geschiedenis. Waarom is deze gedenkplaats tot stand gekomen, in welke traditie past dit monument en welke toekomst ligt er in het verschiet? De zoektocht naar informatie leverde inzicht op die helpt bij het beantwoorden van deze vragen, maar ook dook een aantal fraaie foto's op.

‘Nationale vrijheid heroverd’

Geregeld wordt de *Vrijheidsboom* ‘Bevrijdingsboom’ genoemd. De verwarring ligt voor de hand gezien het feit dat de inspiratie om te boom te planten zo nauw verbonden was met de Bevrijding. In de bronnen luidt echter vanaf het eerste moment de naam *Vrijheidsboom* en deze stoelt op een lange traditie. Tijdens de Amerikaanse vrijheidsoorlog en Franse Revolutie ontstond het gebruik om met het planten van een boom uitdrukking te geven aan het streven naar of vieren van burgervrijheden. In de Republiek werden vanaf de Patriottentijd eveneens op centrale plaatsen in steden bomen geplant, die in de geest

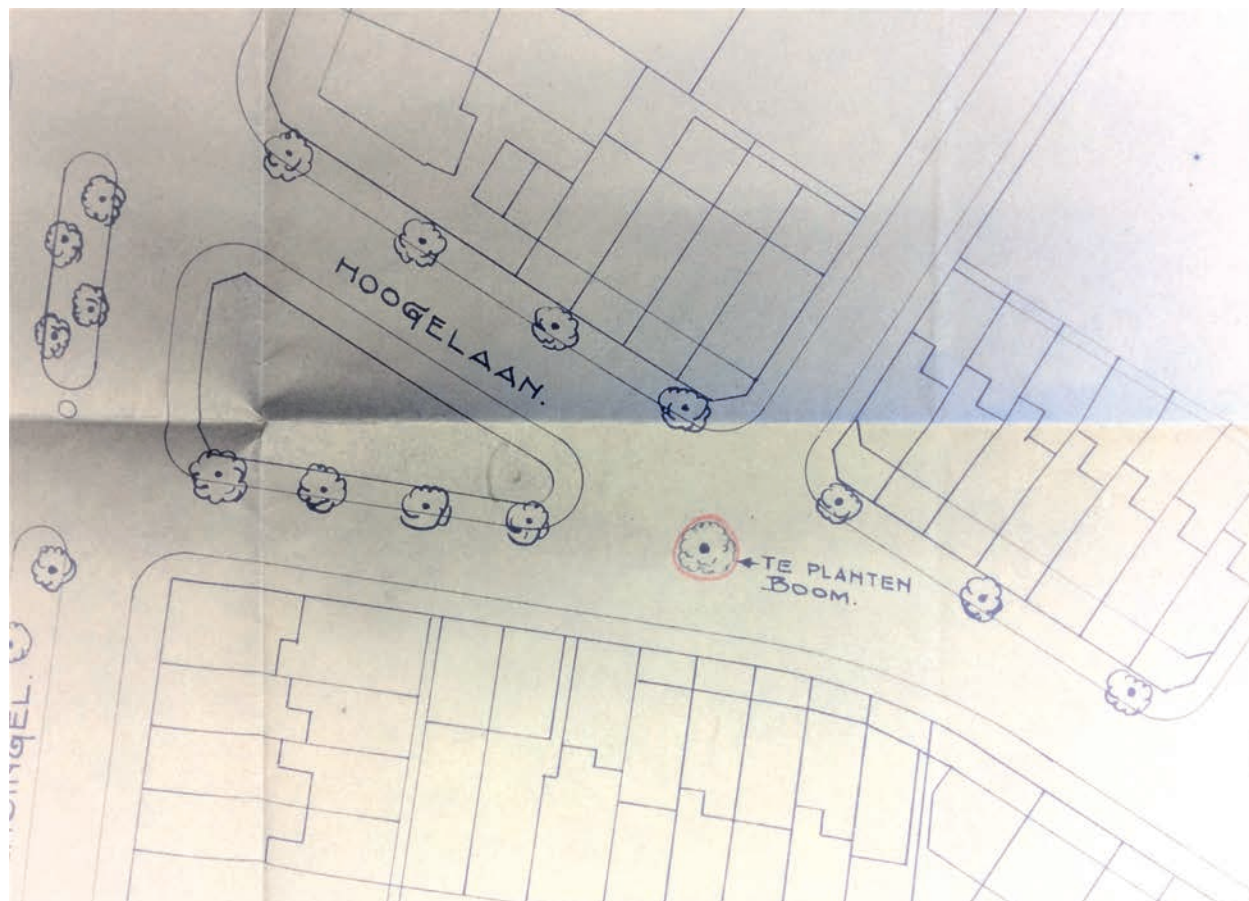
van de regime-change vrijheidsboom werden genoemd. Later werden vrijheidsbomen geplant als symbool voor bevrijdingen van welke overheersing dan ook. Het einde van de Tweede Wereldoorlog vormde een aangewezen moment om een vrijheidsboom op te richten en aldus gebeurde dit ook in Vlaardingen. Toch werd de boom in 1947 in kranten ook ‘Bevrijdingsboom’ genoemd, dat laat zien dat al in de eerste jaren van het bestaan beide namen in omloop waren en er kennelijk ook niet zwaar aan de naam werd getild.¹

Het initiatief voor de Vrijheidsboom werd genomen door de ‘Buurtvereniging Hoogelaan en omgeving’, die een paar maanden na de Bevrijding was opgericht. Het voormalige illegale nieuwsblad ‘Ick Waeck’, dat later fuseerde met de Nieuwe Vlaardingse Courant, berichtte op 7 juli 1945: ‘De bewoners van Julianalaan, Eikestraat, Iepestraat, Dennestraat, Beukestraat, Hogelaan en Emmaplein, hebben besloten tot het oprichten van een buurtvereniging waarvan de naam nader zal worden vastgesteld.’ Deze werd ‘Buurtvereniging Hoogelaan en omgeving’, dat duidelijk maakt dat de focus op deze straat lag. Het bestuur van de vereniging bestond uit voorzitter H.N. Everaers (hoofd van de openbare school E aan de Prins Hendrikstraat), penningmeester mevrouw E. Leewis-Maarleveld, secretaris P. Baaima en de leden A. van Keulen en S. Borsboom.² Het lijkt er op dat het realiseren van een herdenkingsmonument de primaire reden voor oprichting was. Al op 10 augustus diende J.J. Kolpa als directeur van Gemeentewerken het voorstel tot oprichting van de Vrijheidsboom in bij het College van Burgemeester en Wethouders. Dit snelle handelen werd ongetwijfeld ge-

holpen door het feit dat dezelfde Kolpa medebewoner van de Hogelaan (nr.7) was. Hij meldde Burgemeester en Wethouders: 'Door bewoners van de Hoogelaan is mij verzocht te bevorderen dat een vrijheidsboom wordt geplant op de plaats met rood op bijgaande situatie-teekening aangegeven.'³ Kolpa wist als geen ander hoe de procedures doorlopen moesten worden en nam het 'bevorderen' serieus. Hij had er ook een persoonlijke reden voor. Hij was één van de negen Vlaardingers geweest, die op 4 mei 1942 door de Duitse bezettingsmacht in St. Michelsgestel (Beekvliet) gegijzeld werd, samen met enige honderden lotgenoten uit andere steden en dorpen uit Nederland. Hij verbleef hier tot 19 april 1943 en het moet een benauwende periode voor hem zijn geweest. Hoewel de omstandigheden in het klooster waar zij waren ondergebracht niet erbarmelijk genoemd mogen worden, hing

hen wel een zwaard van Damocles boven het hoofd. De gevangenen dienden als potentieel vergeldingsmiddel. Het Duitse gezag had aangekondigd dat als Duitse militairen door het verzet gedood zouden worden met gelijke munt terugbetaald werd door het fusilleren van deze gijzelaars. Uiteindelijk werd dit lot de meesten bespaard en keerde Kolpa ook ongedeerd thuis, toch zal deze ervaring hem gestimuleerd hebben het initiatief voor de Vrijheidsboom te ondersteunen.⁴ Misschien ook was hij een drijvende kracht, dat valt niet te achterhalen. Vanuit zijn ambtelijke functie zal een bestuurlijke rol in het verenigingsbestuur voor hem geen optie zijn geweest, maar achter de schermen zal hij ongetwijfeld mee hebben gedacht. Hoewel dit voor meer Vlaardingse straten gold, waren er in de Hogelaan meer bewoners die reden hadden zich voor dit monument te beijveren. De panden Hogelaan 13 en 15 waren gedurende langere tijd gevorderd om dienst te doen voor de huisvesting van Duitse Wehrmacht officieren. In de eveneens gevorderde Groen van Prinstererschool aan de Parkweg, achter de Hogel-

Situatietekening van de te plaatsen Vrijheidsboom. De uiteindelijke plaats lag een aantal meter verder richting de Julianalaan. Collectie Stadsarchief, Archief Gemeentewerken, inv.nr. 233.

Directeur van Gemeentewerken J.J. Kolpa en zijn echtgenote Y. Kolpa-Stienstra zittend op het duin van Ameland, ca. 1950. Collectie Stadsarchief Vlaardingen, P6621-2

aan, was een afdeling militairen ondergebracht, die onder andere de V1-installatie op het Sunlightterrein bemande en waar deze officieren ongetwijfeld bij hoorden. Het hoofd van deze school, J. Kamphorst, was op nummer 3 bijna buurman met Kolpa en zal ook zo zijn gevoelens hebben gehad bij dit oneigenlijk gebruik van zijn domein. Op Hogelaan 22a woonde de familie Van der Willik, een weduwe met een dochter en een zoon Gerrit. Deze was voor de oorlog lid van de 'Oranjegarde' en sloot zich kort na de Duitse bezetting aan bij de verzetsgroep de Geuzen. Hij overleefde de gevangenschap in concentratiekamp Buchenwald.⁵ Opvallend is ook dat van de in mei 1945 benoemde gemeentelijke Zuiveringscommissie, die het vermeende pro-Duitse gedrag van gemeenteambtenaren moest onderzoeken, drie van de zeven leden in de Hogelaan woonachtig waren. Naast Kolpa waren dit mevrouw mr. M.A.J. Kroese (Hogelaan 27) en C. van der

Linden (gemeentesecretaris, Hogelaan 14).⁶ Verder waren verschillende jongemannen in het kader van de Arbeitseinsatz als dwangarbeider naar Duitsland gestuurd, die hier vaak onder erbarmelijke omstandigheden de oorlog hadden moeten zien door te komen. Waarom het de Hogelaan was waar een Vrijheidsboom werd geplaatst en niet een andere straat kan hierdoor verklaard worden: persoonlijke motivaties van verschillende bewoners, een geschikte ruime locatie voor een dergelijk monument en enige ambtelijke smeermolie en motivatie.

De formele procedures werden snel en welwillend doorlopen. Op Kolpa's verzoek van 10 augustus 1945 werd de 14de daaropvolgend al door Burgemeester en Wethouders positief besloten. Kolpa kreeg machtiging 'te zijner tijd voor de Hoogelaan uit de gemeentelijke kweekerij een boom beschikbaar te stellen'.⁷ Impliciet werd hiermee toestemming verleend voor het oprichten van de herdenkingsplaats en hiertoe werd overgegaan op een voor het plaatsen van volwassen bomen geschikt jaarge-

tij, op 1 december 1945. Het College van Burgemeester en Wethouders werd uitgenodigd en ongetwijfeld werden de voorbereidingen voor de officiële plechtigheid door Gemeentewerken gefaciliteerd.⁸ De lokale kranten deden verslag: 'Als blijvende herinnering aan onze bevrijding had Zaterdagmiddag 1 December j.l. onder grote belangstelling de planting plaats van de Vrijheidsboom in de Hoogelaan'. Voorzitter Everaers heette de belangstellenden vanaf een spreekgestoelte welkom waarna burgemeester Siezen de door de plantsoendienst klaargezette plataan plantte. De wethouders Van Minnen en Van Toor mochten de kuil verder dichtscheppen, waarna Siezen het publiek toesprak. Hij zei te hopen dat als men in de toekomst de boom zou passeren, de gedachten terug zouden gaan naar 'onze herwonnen vrijheid' die zo duur betaald was door degenen die het 'offer van hun leven brachten'. Muziekvereniging 'Voorwaarts' zorgde tenslotte voor de, ongetwijfeld stemmige, muzikale om-

lijsting. De plechtigheid valt op een vijftal foto's goed te volgen en we zien de hoofdrolspelers, met uitzondering van Kolpa, die zich graag op de achtergrond hield, terug. Het nog dunne boompje werd in een gat in het wegdek geplant, waarvan tientallen getuigen waren. Uit de gevels van de Hogelaan wapperde de Nederlandse driekleur.

De plaats moet zorgvuldig gekozen zijn, ook al waren er in de Hogelaan weinig andere mogelijkheden. De groene scheg in de straat, net voor de Juliana- en Binnensingel, vormde een landschappelijk fraaie context en er werd voor gekozen de boom niet midden op het grasveldje te plaatsen maar op de punt, als ware de bekroning van

H.N. Everaers, voorzitter van de Buurtvereniging Hoogelaan e.o. spreekt het aanwezige publiek voorafgaande aan het planten van de voor hem klaarliggende Vrijheidsboom. Collectie Stadsarchief Vlaardingens

Onder begeleiding van twee medewerkers van (vermoedelijk) de plantsoendienst schept burgemeester Siezen de eerste aarde in de kuil van de Vrijheidsboom. Op de achtergrond leden van muziekvereniging 'Voorwaarts'. Collectie B. B. Siezen

Burgemeester Siezen licht na het planten van de platanen de betekenis van de Vrijheidsboom toe. Rechts van hem staan de wethouders Van Minnen en Van Toor en bestuursleden van de Buurtvereniging Hoogelaan e.o. Collectie B. B. Siezen

de groenstrook. In eerste instantie zou, visueel aantrekkelijk, de boom precies in het verlengde van de Beukestraat komen te staan, maar in de praktijk is deze iets meer in de richting van het Hof geplaatst.¹⁰ Dat niet gekozen werd voor een voor de boom betere locatie op het gazon ligt ongetwijfeld ook aan het feit dat het plantsoen omheind was met een afrastering en niet betreden kon worden. Hierdoor zou de boom voor het publiek onbereikbaar zijn geworden.¹¹

Met het planten van de boom was het initiatief niet voorbij. De Vrijheidsboom moet het eerste jaar wat onbeholpen midden in het plaveisel hebben gestaan en bovendien verdiende deze voor het grotere publiek ook wat uitleg. Vermoedelijk heeft het gemeentebestuur bij de plechtigheid in december 1945 de toezegging gedaan de boom van een 'passende omlijsting' te voorzien. Op 15 oktober 1946 deed Kolpa verslag aan het college van burgemeester en wethouders over de plannen voor het creëren van een meer monumentale entourage. Hieruit lezen we dat Hogelaanbewoner en opzichter 1e klasse bij Gemeentewerken Van Keulen een ontwerp had getekend. Als plausibele reden voor het feit dat er een jaar overheen gegaan was, voerde Kolpa de onzekerheid over het aanslaan van de boom aan. Deze had het echter uitstekend gedaan en van ontmanteling van de omlijsting ten behoeve van een nieuwe boom was nu geen sprake meer. Op 26 oktober verleende het college toestemming de werkzaamheden uit te voeren.¹² Het monument zou bestaan uit een kunstgranieten sierrand met omlijsting van dito tegels, een smeedijzeren hekwerk en een tekstband met het opschrift 'Ter herinnering aan onze bevrij-

ding'. Op 5 mei 1947 werd de monumentale omlijsting opgeleverd, hoewel het er op lijkt dat de tekstband iets later werd aangebracht, getuige een foto van de boom met hekwerk, maar nog zonder deze toevoeging. De tekstband bestond uit een plaatijzeren band die binnen het hekwerk met uithouders rondliep. Het tekstveld was groen geschilderd, de letters waren geel.¹³ Ergens in de jaren 1960-1970 is de tekst opnieuw geschilderd en kreeg deze een blauw fond met witte tekens. Op foto's is te zien dat ook de datum '5 mei 1945' van de tekst onderdeel uitmaakte en wellicht later is toegevoegd. De kunstgranieten band lijkt niet speciaal voor de boom ontworpen, maar uit voorraad geleverd te zijn of ergens anders overbodig te zijn geworden. Het ontwerp doet vooroorlogs

De Vrijheidsboom met de monumentale omlijsting, maar zonder de tekstband, in of kort na 1947. Particuliere collectie.

aan en in de na-oorlogse jaren van schaarste is deze keuze goed verklaarbaar. Het ijzeren hekwerk werd gedoneerd door het Havenbedrijf Vlaardingen Oost. Het werd in de smederij van HVO door A. van der Vlis gesmeed naar een door Gemeentewerken Vlaardingen (opzichter Van Keulen) aangeleverd ontwerp.¹⁴ Op Hogelaan 10 woonde J.C. Boterenbrood, toentertijd HVO-directeur, waarmee de korte lijntjes nog maar weer eens zijn onderstreept.

Met de oprichting van de Vrijheidsboom lijkt het doel van de Buurtvereniging Hoogelaan en omgeving in ieder geval voor een belangrijk deel bereikt te zijn. In maart 1947 droeg penningmeester mevrouw Leewis-Maarleveld het batig saldo ad fl.90,87 van de 'ontbonden Buurtver. "Hoogelaan" alhier' over aan de Vereniging tot Bestrijding der Tuberculose over.¹⁵ Toch heeft de vereniging nog een activiteit ontplooid die je bij een dergelijke organisatie verwacht: een feestavond. Niet lang na het planten van de Vrijheidsboom, op 18 januari 1946, vond in de Harmonie voor de leden een gezellig samenzijn plaats met muziek van Van Dijk's Band, declamatie door Kolpa's dochter Froukje/Faye, dans en pianospel. Het was een goed bezochte avond: 'De zaal zag er gezellig uit en was geheel gevuld'. De krant deed er verslag van en hieruit blijkt ook dat het hoofddoel van de Buurtvereniging op de Vrijheidsboom gericht was geweest. Aan het begin van de avond hield voorzitter Everaers een toespraak en stelde de aanwezigen de vraag 'of deze feestavond wel gewenst was, door het geven van een overzicht van de bezettingstijd en de daarop gevolgde bevrijding'. De essentie van de vereniging lag dus in de vers in het geheugen liggende oorlogsperiode en mogelijk vanuit een ongemak met het daarmee contrasterende feest stelde hij deze vraag. De feestgangers hadden er echter geen moeite mee en pas na middernacht kwam er een einde aan.¹⁶ De feestavond zal een opgewekt besluit van de verenigingsactiviteiten zijn geweest. De taak was volbracht en animo en noodzaak om de zaak voort te zetten ontbrak.

Herstel

Oorlogsmonumenten die dienen als geïnstitutionaliseer-

de herdenkingsplaatsen hebben wat aandacht, waardering en onderhoud betreft een voordeel ten opzichte van gedenkplaatsen waar niet op terugkerende momenten plechtigheden plaatsvinden. De noodzaak om deze te behoeden voor verval en opgeruimd te houden, ontbreekt dan vaak. Omdat de gedenktekens in de openbare ruimte staan, bestaat de verwachting dat de lokale overheid voor onderhoud zorg pleegt, maar de praktijk leert dat juist objecten die niet tot het normale straatonderhoud behoren, tussen wal en schip vallen. Op de gemeentelijke begroting ontbreekt een geoormerkt onderhoudsbudget en dan zijn dergelijke objecten overgeleverd aan het initiatief van over het algemeen goedwillende gemeentelijke wijkbeheerders. Kostbare en helaas inmiddels vaak ook onhaalbare restauraties zijn dan het gevolg.¹⁷ Eenzelfde lot onderging de Vrijheidsboom. Vanaf de jaren 1970 trad verwaarlozing op, waardoor rond 1988 de doorgeroeste tekstband ongemerkt verdween en de sierrand door wortelgroei en autoverkeer ontwricht raakte. Doordat de boom in omvang toenam, kwam ook een deel van het hekwerk in het gedrang. In 1993 nam de *Sociëteit der Vlaardingianen* nog het initiatief tot herstel, maar na de aankondiging in de media werd hiervan niets meer gehoord.¹⁸ In 2008 werd de toestand van de boom en de sierrand actueel in verband met gemeentelijke plannen voor de vervanging van het riool in de straat. Omdat de Gemeente Vlaardingen inmiddels een groenbeleid had ontwikkeld waarbij het behoud van bomen uitgangspunt was, werd getracht de schade aan onder meer de Vrijheidsboom zoveel mogelijk te beperken. Bij omwonenden, uitgenodigd deel te nemen in een klankbordgroep, leefde de angst dat de werkzaamheden niet alleen schade aan het wortelstelsel maar ook aan het monument zouden berokkenen. Deze zorg werd gedeeld door de Groen Linksfractie in de Gemeenteraad, die raadvragen stelde naar de beoogde werkwijze. Het gemeentebestuur voelde zich aanvanke-lijk niet gevoelig voor dit appèl. Bij monde van wethouder Attema liet de gemeente weten dat de boom en de omlijsting niet als monument bekend stond en dat daarom geen onderhoud werd gepleegd. De verantwoordelijkheid werd terzijde gelegd, maar aan het slot van de brief

werd de deur op een kier gehouden. Toegezegd werd bij het herstraten te bekijken of de boom meer ruimte kon krijgen en alsdan aandacht te besteden aan de 'wijze waarop de omlijsting wordt hersteld'. Twee jaar later herinnerde Groen Links fractievoorzitter Jack Tsang het College aan de toezegging ideeën te ontwikkelen en dat had effect. Het rioleringsproject had in de tussentijd op zich laten wachten en dat gaf de gelegenheid nog eens goed naar de situatie te kijken. In eerste instantie leidde het tot een voorstel waarbij de oorspronkelijke monumentale omlijsting verwijderd zou worden en in de buurt van de oude te kappen boom een nieuw exemplaar geplant zou worden. Herstel van de omlijsting zou onmogelijk zijn, wat tot deze rigoureuze oplossing leidde. De omwonenden verzetten zich en opperden een alternatief plan waarbij sierrand en hekwerk enkele decimeters hoger om de bestaande boom geplaatst zouden worden, zodat deze weer tientallen jaren kon doorgroeien. De gemeente vatte deze suggestie nu energiek en welwillend op en gaf restauratie-architect Jan-Willem Walraad uit Rotterdam en de Amsterdamse typografisch ontwerper Janno Hahn opdracht met het ophogingsidee een plan te ontwikke-

len. De opzet slaagde. Het monument bleef in vorm behouden en de tekstband werd naar voorbeeld op oude foto's en een film opnieuw vormgegeven. In de plavuizen rand werd bovendien een bronzen plaquette met verklarende tekst opgenomen. Deze heeft als kop 'Bevrijdingsboom', de naam waar de Monumentencommissie en de gemeentelijk projectleider de voorkeur aan gaven boven de oorspronkelijke. Op 5 mei 2013 kon het gerestaureerde monument door wethouder Jan Robberegt en één van de omwonenden feestelijk onthuld worden.¹⁹

Vrijheidsbomen in Nederland en oorlogsgedenktekens in Vlaardingen

Vlaardingen was niet uniek en ook niet de eerste gemeente waar als herinnering aan de Bevrijding een vrijheidsboom werd geplaatst. Al op 6 mei 1945 werd een vrijheidsboom in het zwaar getroffen Gelderse Lent geplant. Door heel het land, in dorpen en grote steden, werden

Wethouder Jan Robberegt bij de 'onthulling' van het herstelde monument rondom de Vrijheidsboom, 5 mei 2013.
Foto Cora Laan.

vrijheidsbomen opgericht, dat tot ver in 1946 aanhield. Lang niet alle vrijheidsbomen bestaan nog. Sommige raakten in vergetelheid, andere sneuvelden aan onachtzaamheid, zoals de Rotterdamse linde die in het park bij de Euromast in 1985 per ongeluk werd omgezaagd: 'omdat er geen hekje omheen stond of een bordje met 'vrijheidsboom' vergaten de betrokken ambtenaren de boom.'²⁰ De fout werd ijlings hersteld. Op 5 mei daaropvolgend werd een nieuw exemplaar op het Oostplein geplant, dit keer mét gedenksteen. Het voorval illustreert de kwetsbaarheid van vrijheids- en andere gedenkbomen. Het ontbreken van een terugkerend herdenkingsritueel maakt dat deze minder in het collectieve geheugen genesteld zijn. De toevoeging van een verklarende tekst of titel en eventueel een hekwerk duidt op de toegevoegde waarde van een dergelijke boom en verleent deze een zekere status.

In Vlaardingen bevinden zich verschillende gedenktekens die aan de Tweede Wereldoorlog herinneren. Uiteraard behoren hiertoe het Geuzenmonument en Geuzengraf, die nationaal en soms zelfs internationaal de aandacht trekken, maar ook het algemene oorlogsmonument op het Verploegh Chasséplein. Beide herinneringsplaatsen hebben een vaste plaats in het jaarlijks terugkerende herinneringsritueel, met kransleggingen, toespraken, muziek en in het geval van het Geuzenmonument met de uitreiking van een erkenningsteken. Daarnaast zijn er het Indiëmonument op begraafplaats Emaus, het Wellingtonmonument in Holy-Noord, de gedenkplaat voor een spoorwegambtenaar op station Vlaardingen Centrum, het onderduikgeversmonument op de Grote Kerk, het Oranjecarillon in de Grote Kerk dat ook als bevrijdingsmonument is bedoeld en de Vrijheidsboom aan de Hogelaan. De onderlinge concurrentie, hoe ongepast dat misschien ook klinkt, is daarmee groot, maar tegelijkertijd laat het zien dat er draagvlak en belangstelling is voor het herdenken. Het behoud en beheer van deze monumenten is echter vaak afhankelijk van particuliere inzet, waarmee continuïteit niet gewaarborgd is.

Besluit en dankwoord

Dat het aantal mensen dat nog kan getuigen van het leven tijdens de Bezetting de komende jaren kleiner en kleiner wordt en op enig moment uit hun mond niet meer gehoord kan worden hoe waardevol het is om in vrijheid te leven, heeft effect op de perceptie van de Vrijheidsboom. Had het monument vele tientallen jaren lang de functie van herdenkingsmonument, die de passant deed herinneren aan de herwonnen vrijheid en automatisch daarmee aan de verschrikkingen tijdens de oorlogsjaren, nu verandert langzaam deze rol. Een rol die steeds meer in algemene zin doelt op het stilstaan bij de verworvenheden van democratieën, waarbij juist ook gehoor is voor de stem van de underdog, afwijkende meningen en tegengeluid. Dat de Tweede Wereldoorlog daarbij een referentiepunt blijft, ligt voor de hand, maar helaas liggen er in de meer recente geschiedenis nog meer ijkpunten die om aandacht voor vrijheid roepen. De collectieve herinnering is dynamisch. Met jongere generaties en (internationale) maatschappelijke en politieke ontwikkelingen verandert automatisch de focus van degenen die herdenken. Rob van Ginkel noemt dat in zijn boek 'Rondom de Stilte' een ontwikkeling van herdenken naar herdenken. Dit past in de trend die sinds 1990, met het besluit dat 5 mei voortaan Nationale Feestdag zou zijn, gaande is. De nadruk verschuift sindsdien van Bevrijding naar 'vrijheid' in brede zin.²¹ Dat Amnesty Vlaardingen door middel van de MensenrechtenVLD-wandelroute (en app) de *Vrijheidsboom* in de tour heeft opgenomen, is even logisch als verheugend en onderstreept de verruimde betekenis van de markante plek.²² Door middel van een 'Wijkdeal' heeft de gemeente het regulier onderhoud van het in 2013 gerestaureerde monument overgedragen aan enkele straatbewoners. Hierdoor blijft het er hopelijk nog lang netjes uitzien, met name ook op 4 en 5 mei, is er een wakend oog en blijft het tot op zekere hoogte onderdeel van het collectieve geheugen. Met dit artikel wordt getracht daar ook een steentje aan bij te dragen.²³

Noten

¹ Nieuwe Vlaardingse Courant, 7 mei 1947

² Ick Waeck, 7 juli 1945

³ Stadsarchief Vlaardingen (SAV), Archief Gemeentebestuur Vlaardingen, inv.nr. 2026.

⁴ P. Geyl e.a., Gedenkboek gijzelaarskamp Beekvliet (Schiedam 1946) en J.P. ter Brugge; 'Jacob J. Kolpa, stadsvernieuwer van Vlaardingen', Musis, jrg.18, nr.8 (september 2012), p.9-13.

⁵ Vriendelijke mededeling J. van Keulen te Zutphen, 20 januari 2017

⁶ De Luistervink, 16 mei 1945

⁷ SAV, Archief Gemeentebestuur Vlaardingen, inv.nr. 209 en 2026 en Archief Gemeentewerken, inv.nr. 233.

⁸ SAV, Archief Gemeentebestuur Vlaardingen, inv.nr. 209

⁹ Nieuwe Vlaardingse Courant, 30 november en 5 december 1945 en Nieuwe Schiedamse Courant, 7 december 1945.

¹⁰ SAV, Archief Gemeentebestuur Vlaardingen, inv.nr. 2026

¹¹ In augustus 1929 was een afrastering rondom het plantsoen aangebracht. SAV, Archief Gemeentewerken, Bestekken 1929, inventarisnummer 401/10, De Bazuin, 31 juli 1929

¹² SAV, Archief Gemeentewerken, inv.nr. 121-61 en SAV, Archief Gemeentebestuur, inv.nr. 2058. De hierin vermelde tekening is niet aangetroffen.

¹³ Vriendelijke mededeling J. van Hees te Vlaardingen, 28 september 2013 en F. Keizer te Vlaardingen, februari 2019

¹⁴ Vriendelijke mededeling A. van der Vlis te Vlaardingen, 27 februari 2010 en M.A. Struijs, 'Kroniek van Vlaardingen 1947', in Historisch Jaarboek Vlaardingen 1998 (Vlaardingen 1998), p. 76.

¹⁵ Nieuwe Vlaardingse Courant, 21 maart 1947 en NN, Kroniek 1947 (typoscript SAV) op 21 maart'

¹⁶ Nieuwe Vlaardingse Courant, 23 januari 1946

¹⁷ Voorbeelden van deze praktijk in Vlaardingen zijn bijvoorbeeld de kroningslantaarn op het Stationsplein, de Wilhelminalantaarn op het Bordesplein en de 'waterval' met keienbankjes in het Oranjepark.

¹⁸ M.A. Struijs; 'Herinneringsbomen', in Onder Dak (van Patrimoniums Woning Stichting) 1994, nr. 11

¹⁹ Groot Vlaardingen, 8 mei 2013 en documentatie in het onderzoeksdossier van de auteur.

²⁰ De Waarheid, 5 april 1985.

²¹ R. van Ginkel; Rondom de stilte. Herdenkingscultuur in Nederland.(Amsterdam 2011), p. 725-739

²² Helaas vermeldt genoemde MensenrechtenVLD-app de Vrijheidsboom (tussenstop Beukestraat) om onverklaarbare redenen als: 'Wilhelminaboom, als bevrijdingsboom geplant in 1949'.

²³ Bij het onderzoek naar de geschiedenis van de Vrijheidsboom werden inlichtingen ingewonnen bij diverse personen, waarvoor hartelijk dank: E. Verloop, H.J. Luth, J. van Leeuwen (Stadsarchief Vlaardingen), J. van Hees, M. Jeffkins, F. Keizer, J. en A. van Keulen, J. Kolpa, B.B. Siezen, J. Tsang en A. van der Vlis.

Brood uit de hemel of de herkomst van “Dik van Romein”

Jan van Hees

Hij deed iets wat een Vlaardingse jongen nooit gedaan had. Op z'n negentiende ging hij naar het gymnasium in Rotterdam. Daar moet wel een bijzondere motivering voor geweest zijn. Dit is het bijzondere levensverhaal van Arie Romein, de zoon van de bakker uit de Pepersteeg.

Arie Romein

Door de winkelruit kijkend zoek ik Henk van Dorp, maar ik zie een vrouw achter de toonbank. Ze lacht naar me. Dat is Mien Romein. Ik voel iets in mijn rug. Ik draai me om en daar staat achter me een man met een damesfiets. Hij

Ondergeteekende geeft aan zijne geachte stadgenooten kennis, dat hij **Donderdag 13 October a.s.** zijn

Brood-, Beschuit- en Banketbakkerij

zal OPENEN

in de **PEPERSTEEG 9.**

Hopende door een nette en prompte bediening zich het vertrouwen zijner stadgenooten waardig te maken.

Aanbevelend, *UEd. dw. dn.,*

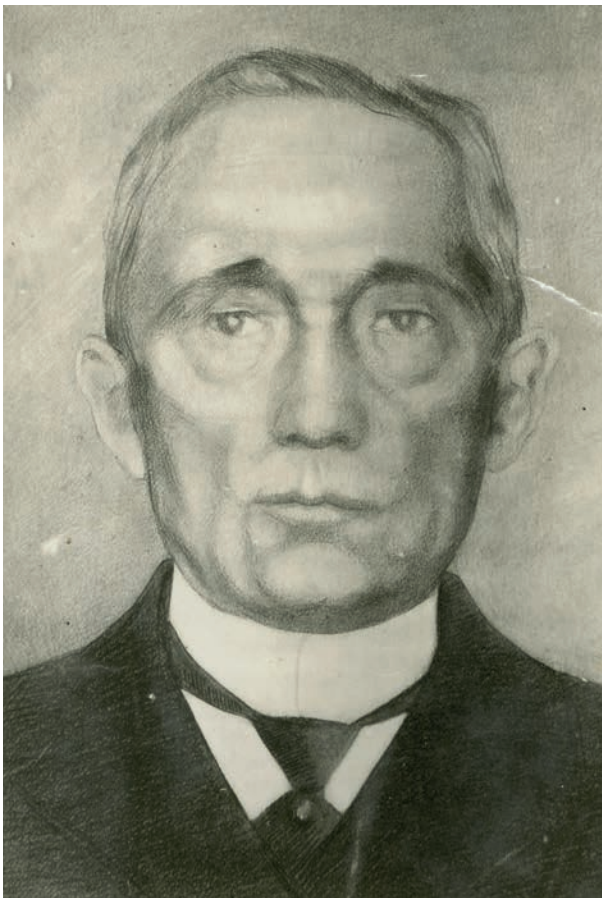
A. ROMEIN,

Pepersteeg 9, Vlaardingen. 4100

draagt een lange zwarte jas, een zwarte gleufhoed, een zwarte stropdas. Zijn gezicht met wat afgezakke wangen, een kuiltje in zijn kin en zijn voortanden staan wat naar voren. Hij zegt niets. Ik draai me om: de vrouw lacht nog steeds. Ik sta in de Peperstraat. Het is 1954 en pas later begrijp ik dat het bakker Arie Romein is. Maar een bakker in een zwarte jas? Henk moet hier wonen, ik speelde met hem in de Valeriusstraat en de bakker is zijn oom. Jaren later onderneem ik een zoektocht naar de man van het befaamde Dik van Romein.

Aanloop

Arie Romein werd bakker omdat zijn vader bakker was. Zijn vader was als bakkersknecht begonnen bij bakker Arij van Leeuwen. Arij van Leeuwen kwam in 1899 in het bezit van het pand Pepersteeg 9 door het overlijden van

zijn oom Cornelis van Leeuwen, die zelf geen kinderen had. De geschiedenis van de familie Van Leeuwen is nauw verbonden met het logement “De Hollandsche Tuin” op de Hoogstraat tegenover de Peperstraat.

Arij van Leeuwen

Arij werd in 1859 in Maassluis geboren. In 1881 vestigde hij zich als bakker aan de Hoogstraat 106. Hij kreeg hulp van zijn moeder en bakkersknecht Hendrik J. Schenk (later bakker Hoogstraat 194). In mei 1883 trouwde hij met Diderika van der End. Het gezin werd uitgebreid met Pieter (1888), Jacobus (1891) en Wilhelmina Everdina (1897). In 1885 kwam Arie Romein uit Oud-Beijerland in de bakkerij werken. Het assortiment van elke bakker was brood, koek, koekjes en banket, maar Van Leeuwen had een bijzonder product: Dik Sint Nicolaas. Sint Nicolaas was in de volksmond de naam voor speculaas. Niet alleen werd het verkocht tijdens de feestdagen aan het eind van het jaar, maar het jaar rond werd er mee geadverteerd. Mogelijk was het een idee van Arie Romein, maar het werd verkocht als “Dik Sint Nicolaas van Van Leeuwen”. Arij van Leeuwen werd later agent in meel en omdat hij mogelijk bij de elite van Vlaardingen wilde horen, ging hij over naar de Remonstrants Gereformeerde Kerk. Dochter Wilhelmina trouwde met Hendrik C. van Abshoven, koopman in haring en vis. Andere Van Abshovens zouden in 1920 de N.V. Electrische Banketfabriek “Galletta” oprichten, waarvan Arij’s zoon Pieter enige tijd directeur was, maar dat is een ander verhaal.

Bakkerij Romein

Pepersteeg 9 werd afgebroken en er kwam een winkel, bakkerij en bovenwoning voor in de plaats. Arij van Leeuwen bood zijn trouwe bakkersknecht Arie Romein (1867) aan om zelfstandig verder te gaan door het pand te kopen of te huren. Het werd huren en een week na zijn huwelijk op 5 oktober 1904 met Neeltje Starre opende hij zijn bakkerszaak. Hij plaatste enige tijd later in “De Goedkoope

Arie Romein (1867-1936), brood- en banketbakker
(collectie A. Romein)

| 'De Goedkoopse Vlaardingsche Courant', oktober 1904.

Vlaardingsche Courant" de mededeling: "Het zoo gunstig bekende St. Nicolaas, van voorheen A. van Leeuwen, is thans verkrijgbaar bij A. Romein, Pepersteeg 9". Dik St. Nicolaas van Van Leeuwen werd dus Dik St. Nicolaas van Romein. De bakkerswinkel werd een begrip. Hun huwelijk werd op 15 november 1908 verblijd met de geboorte van Arie Romein jr, die op 27 december door Ds. Jan van Duijvenbooden gedoopt werd.

Kerkelijke achtergrond

Arie Romein en zijn vrouw waren diepgelovig en beseften terdege dat hun bestaan niet zonder God kon. Ze waren lid van de Hervormde Gemeente en gingen naar de Grote Kerk aan de Markt. De ontwikkelingen in de Hervormde Kerk aan het eind van de negentiende eeuw zullen ze met lede ogen aangezien hebben. Diep in zijn hart wilde hij terug naar de Nederduitsch Gereformeerde Kerk van voor 1816, maar wilde toch niet breken met de sindsdien gehele Nederlandse Hervormde Kerk. Twee toonaangevende predikanten in Vlaardingen vanaf 1916 waren ds. J. D. de Stoppelaar en ds. H. A. Heijer. Ds. Heijer behoorde tot een in 1906 opgerichte vereniging binnen de Hervormde Kerk: kortweg genoemd de Gereformeerde Bond. Bij die groep voelden hij zich thuis. Arie werd zelfs ouderling bij Ds. Heijer (1916-1936) en secretaris van de afd. Vlaardingen van de Gereformeerde Zendingsbond. Hij voelde zich politiek gezien het meest thuis bij de SGP die sinds 1918 meedeed aan de verkiezingen, al had hij zo zijn bedenkin-

gen over de koers van de partij. In die kerkelijke traditie en politieke kleur werd Arie jr. opgevoed.

Opleiding

Arie ging in 1914 naar de Christelijke School in de Hofjesstraat. Hoofdonderwijzer Simon van Kampen overleed in dat jaar en werd opgevolgd door Jakob H. Huitema. Meester Huitema adviseerde vader Romein zijn zoon vanwege diens goede prestaties te laten doorleren, maar daar kon geen sprake van zijn: hij zag zijn zoon als opvolger in de bakkerij. Na de lagere school kwam Arie jr. in 1920 "in de zaak". Het bleek dat dat werk de jongen geen voldoening gaf. Hij zou graag predikant worden. Een studie theologie kon alleen bereikt worden met een gymnasiumdiploma en hoe moest dat bekostigd worden? In 1927 kwam de doorbraak. Tijdens een zware griep kreeg hij door "een krachtdadige bekering" inzicht in zijn toekomst: het Evangelie van Jezus verkondigen. Toch naar het gymnasium! Voor de militaire dienstplicht (lichting 1928) lootte hij nr. 7, maar kreeg waarschijnlijk vrijstelling in verband met bovengenoemde studie.

Het Marnix-gymnasium

Het dichtstbijzijnde openbare gymnasium in Schiedam viel om begrijpelijke reden af. Arie liet zich inschrijven bij het Marnix-gymnasium in Rotterdam. De school ging uit van de "Vereeniging voor Christelijk Middelbaar Onderwijs, Handelonderwijs en Voorbereidend Hooger Onderwijs op Gereformeerden Grondslag". De Vereniging had in 1901 de Eerste Christelijk HBS gesticht en twee jaar later het Marnix-gymnasium. Een aantal Vlaardingers had een bijzondere relatie met de vereniging. Een van de oprichters was Andries W. Schippers, fabrikant van meekrap en penningmeester van het bestuur. Zijn zoon Jan, reder in Vlaardingen, had in die tijd zitting in de commissie van toezicht van de HBS. Dochter Johanna was gehuwd met de bekende theoloog Herman Bavinck en dochter Dina met zijn neef de arts Berend Bavinck, die curator van het gymnasium was. Mogelijk had Arie zich ook laten adviseren door ds. Van Duijvenbooden, die in die tijd in het bestuur zat of door HBS leraar Dr. Ir. Christiaan J. Maan,

de zoon van de Vlaardingse zendeling Govert Maan. Rector was de classicus Dr. Gerrit W. van Bleek, die in 1925 de overleden rector Dr. Jakob van der Valk (met Vlaardingse wortels) opgevolgd was. Hoe het ook zij: Arie ging in 1927 naar het gymnasium. HBS en Marnix-gymnasium waren juist in dat jaar gevestigd in een nieuw gebouw aan het Henegouwerplein: een gebouw als een tastbaar bolwerk voor de Gereformeerde Gezindte. Met de grondslag zat het wel goed.

Op school

De leerlingen van de eerste jaar zullen wel vreemd opgekeken hebben, toen in hun lokaal een negentienjarige klasgenoot in een bank schoof. Arie begon met goede moed, maar de studie viel niet mee. Hij was een zesjesman, geen wonder voor iemand die al jaren niet naar school gegaan was; voor godsdienst scoorde hij hoog. In het tweede jaar bleef hij zitten, deed het jaar over en zat in 1931 in klas

| Peperstraat 9 in oktober 2019 (foto Gera van Hees-Broek).

3b. De klassenlijsten van de voorgaande jaren zijn niet bewaard gebleven, maar wel die van de derde klas. Dat was een groep van 25 leerlingen. De vaders van de leerlingen behoorden merendeels tot de Rotterdamse bovenlaag. Het waren een kantonrechter, vijf predikanten, drie artsen, vier kooplieden, twee architecten. Daarnaast nog een schoolhoofd, een hofmeester, een directeur van een kinderkuis en een slager uit Maassluis. Die samenstelling zal ook wel in zijn klas in 1927 aanwezig geweest zijn. Hij reisde per trein samen met Leen Tukker uit Hoek van Holland, die ongeveer net zo oud was, slagerszoon Vincent 't Hart uit Maassluis en in Vlaarding stapte ook nog de slagerszoon Sjaak in 't Veld in. Van het station Delftsche Poort liepen ze langs de Diergaarde naar het Henegouwerplein. Leen Tukker was de enige die het gymnasiumdiploma haalde en predikant werd. Had hij in de klas contact met Stieneke Luteijn, dochter van een Vlaardings predikant, of met Piet Schilder, de in Vlaarding geboren zoon van de later zo bekend geworden predikant Klaas Schilder? Toch bleek dit niet de weg voor Arie. Hij liet het gymnasium voor wat het was en ging een cursus volgen om godsdienstonderwijzer te worden.

Godsdienstonderwijzer

De cursus werd door Rotterdamse predikanten gegeven. Hij begon in 1932 en rondde deze vermoedelijk in 1935 af. Daarmee kreeg hij de door hem gewilde preekbevoegdheid. Uiterlijk liet hij dit zien door vanaf dat moment zich geheel in het zwart te kleden. Aan het eind van 1936 vroeg Arie aan de Vlaardingse kerkenraad om een kerkdienst te mogen leiden in Vlaarding-Ambacht. Die diensten werden gehouden in een lokaal van de Gemeenteschool aan het Emaus. De kerkenraad oordeelde dat dat alleen door een predikant diende te gebeuren, hoewel de predikanten zelf niet zo happig waren om in die diensten voor te gaan. Daarnaast waren ze bang dat een godsdienstonderwijzer "voor zichzelf" begon. Dat moet een teleurstelling geweest zijn. Hij begon daarna buiten Vlaarding diensten te leiden in plaatsen met een zgn. Hervormde Evangelisatie in een meestal vrijzinnige of rooms-katholieke omgeving.

Huwelijk

In 1933 hadden zijn ouders de bakkerij aan Arie overge-
daan en waren verhuisd naar de Hoogstraat, later naar de
Diepenbrockstraat. Dat kwam omdat Arie trouwde met
Wilhelmina de Blois (1908). Hij had haar leren kennen toen
hij lid was van de Jongelingsvereniging op Gereformeer-
de Grondslag "Soli Deo Gloria". Zij was echter sinds 1926
lid van de Chr. Jeugd Vereniging "Liefde en Vrede", waar-
van meisjes nog maar kort daarvoor lid konden worden.
Zij was de vrouw die Arie nodig had, was het visitekaartje
in winkel en in de omgang het tegendeel van haar man.
Haar schoonvader was zeer met haar ingenomen. Helaas
overleed Arie Romein sr. in 1936. Hij was van de bakkerij
op weg naar huis en zou daarna bij Arie op bezoek gaan.
Mogelijk was zijn zoon voor een depressie opgenomen in
een inrichting. Het Staatkundig Ger. Dagblad "De Banier"
voegde bij het overlijdensbericht de opmerking "Hoe is
dit zoo plotseling sterven voor ons allen weer een roep-
stem". Hij mocht nog wel meemaken dat kleinzonen Arie
(1934) en Lukas (1935) geboren werden. In 1938 volgde
Nelly Wilhelmina nog.

Depressies

Aries moeder, de Vlaardingse Neeltje Starre, was psy-
chisch niet sterk. In 1918 en 1924 moest ze opgenomen
worden in een inrichting en dat legde uiteraard een zware
druk op de twee mannen die ook nog een zaak te run-
nen hadden. Arie jr. had iets dergelijks meegekregen: hij
leefde in zijn eigen, door de "vreze des Heeren" bepaalde,
wereld en maakte nauwelijks contacten. Naast het werk
in de bakkerij bestudeerde hij zijn theologische boeken,
het Gereformeerde Weekblad, de werken van Groen van
Prinsterer en prof. Hugo Visscher. Met vallen en opstaan
in zijn gevoelsleven, werden de depressies soms zo erg
dat hij opgenomen moest worden in een psychiatrisch
ziekenhuis. Langzamerhand leek hij zich steeds verder "in
zichzelf" op te sluiten.

Bakker en Eerwaarde Heer

Mien Romein werd de vrouw waarop de zaak en het ge-
zin in de jaren voor de oorlog bleef draaien. Arie zorgde

| Mien Romein helpt een klant (collectie A. Romein).

| Mien Romein-de Blois (collectie A. Romein).

wel dat de bakkersproducten gemaakt werden. Na 1936 begon hij in andere plaatsen kerkdiensten te leiden. Daarnaast moet hij wel een zekere erkenning gevoeld hebben toen hij in 1937 in Utrecht tijdens de jaarvergadering van de "Bond van Herv. Ger. Godsdienstonderwijzers" een referaat over "Het Genadeverbond" mocht houden. Dat zal hij net zoals hij preekte aan de hand van korte aantekeningen gedaan hebben. Wanneer hij uit preken ging, reisde hij op zaterdag heen en kwam op maandag terug. Een van de eerste vermeldingen die gevonden kon worden is een dienst die hij leidde in september 1938 in Schagerbrug "bij Van Twigt".

De winkel

In de etalage lag op een houten ondergrond een doek met daarop schalen met versnaperingen, pakken beschuit en

ontbijtkoek, in het midden een open doos met bonbons van "De Heer". Op een glimmende plaat lag "Dik" de specialiteit van Romein. Verder een verchroomd frame met glazen plaat met daarboven in gouden letters A. Romein. Op het glas lagen repen chocola en rollen Faam pepermunt. Op de houten toonbank stond een rode weegschaal van "Berkel" en een houder met een rol papier. Onder de toonbank waren twee laden: één met papieren zakjes en in de andere een geldbak met daarnaast het winkelboek. Achter de toonbank stond een grote bus, waarin losse beschuiten bewaard werden. Tegen de achterwand stond de beige geverfde winkelkast met daarin koekblikken met namen als "Speculaas", "Willemientjes", "Sprints" en "Krakelingen". Ernaast stonden schappen van dunne latten om broden op te leggen. Onder de etalage hing een gordijn, daarachter stonden voor eigen gebruik potten bessensap, zoute bonen en melk. De vloer bestond uit zwarte en witte tegels met daarover een ko-

Arie Romein achter de toonbank ca. 1965
(collectie A. Romein/foto L. Boegheim).

kosmat. Op zaterdagavond, meestal na tien, werd de vloer nog geschrobd. Dan werd het papieren rolgordijn neergelaten. Op zondag was de winkel ook letterlijk dicht.

De bakkerij

De bakkerij was klein omdat de oven groot was. Van ouds werd de oven met hout gestookt, maar kort voor de oorlog werd een vergunning aangevraagd voor een olie-stookstelsel om de oven te stoken. In de droogruimte boven de oven lagen de speculaasplanken en de houten suikerbeestvormen. Verder stond in de bakkerij een grote, brede werkbank en een zinken trog waarin het deeg gemaakt werd. Aan de overkant in de Rechtsteeg achter het huis was een schuur waarin een olievat van 100 liter stond.

Advertentie maandblad 'Liefde en Vrede', 1911

Oorlog

Was de oorlogssituatie al slecht voor een bakker, het gezin trof nog een slag: Arie kreeg bakkerseczeem. Het maakte het werken met meel onmogelijk. Rond 5 december bakte hij met rubberhandschoenen nog wel speculaaspoppen. Arie en Mien gingen verder met een "koude" bakkerij. Ze kochten brood, gebak en banket in bij de collega's Noordegraaf, Boer, Smelik en Aalders. Dat had natuurlijk ook financiële gevolgen, maar Mien ving de toestand met Arie, schaarste aan voedingsmiddelen en een teruglopende omzet bewonderenswaardig op. In

Brood-, Koek- en Banketbakkerij
A. ROMEIN, Pepersteeg 9.
Beveelt zich beleefd aan voor alle
soorten fijne **Koekjes**. Punttaart
5 ct. per stuk. Het zoo gunstig be-
kende **Dik St. Nicolaas** dagelijks
verkrijgbaar.

de oorlogsjaren werd hij vaak gevraagd om te preken: in Middelburg, Wormerveer, Schiedam, Eindhoven.

Na de oorlog

De draad werd na de bevrijding op gepakt. Het gezin ontspande als Arie uit preken ging: door zijn afwezigheid niet altijd “eten op tijd”, zijn lange gebeden en schriftlezingen. Toch lag er onder de oppervlakte iets van een familieman en de ontmoeting met vrienden en vriendinnen van zijn zoons maakten hem soms best redelijk in de omgang. Nelly kon helemaal goed met haar vader omgaan. In 1950 overleed de zus van Mien Romein: Sjaan de Blois. Zij was getrouwd met koopvaardijkapitein Henk van Dorp en woonden in de Valeriusstraat. Zij hadden drie kinderen. Omdat Henk lange tijd op zee was, vroegen zijn kinderen Tonny, Luuk en hun jonge broer Henk of ze bij hun oom en tante mochten komen wonen. Ze werden liefdevol opgenomen. Tussen 1954 en 1958 preekte Arie regelmatig in Wageningen, Elst, Haarlem en Rhenen en in andere Evangelisaties. De bakkerswinkel functioneerde tot begin jaren zestig. Er kwam steeds meer concurrentie van grootwinkelbedrijven, die ook brood en banket gingen verkopen, concurrentie waar ook andere middenstanders in het centrum van Vlaardingingen last van hadden. Daarnaast was het centrum ontvolkt door woningafbraak om plaats te maken voor een winkelcentrum. Arie maakte rond 1968 gebruik van een saneringsregeling om hun bedrijf te beëindigen. Het echtpaar bleef tot begin 1969 in de Peperstraat wonen en verhuisde daarna naar een appartement aan de Korte Hoogstraat/hoek Gedempte Biersloot.

Tenslotte

Hun leven ging verder met hoogte- en dieptepunten. De appel viel toch niet ver van de stam toen zoon Arie theologie ging studeren en in 1960 Hervormd predikant in Noordeloos werd. Luuk voelde eind jaren zestig ook de roeping om predikant te worden en ging ook theologie studeren: in 1975 werd hij Hervormd predikant in Boven-Hardinxveld. Nelly volgde een opleiding tot verpleegkundige in Utrecht. Helaas trof haar een diepe depressie. Zij

verongelukte in Ermelo in maart 1975. Tonny van Dorp emigreerde in 1952 met haar man naar de Verenigde Staten, Luuk van Dorp werkte bij een rederij in Rotterdam en studeerde aan de Handelsavondschool “Kennis is Macht”. Uiteindelijk werd hij leraar aan een middelbare school. Henk ging Nederlands studeren in Leiden en haalde in 1968 zijn kandidaatsexamen. Huwelijken en kleinkinderen bezorgden Arie en Mien gelukkige momenten. Na het vertrek uit de Peperstraat voelde hij zich niet meer geroepen om in kerkdiensten voor te gaan. Zijn gezondheid ging achteruit waarbij hij bleef worstelen over leven na de dood. Hij overleed in mei 1976 na een toch overwegend moeilijk leven. Mien Romein-de Blois overleefde haar man geruime tijd: zij stierf in Ede in april 2000. Hun nageslacht leeft voort.

Met dank aan ds. Arie Romein in Ede. Zie verder voor de ingrediënten van “Dik van Romein” het artikel in Musis 2006 nr. 5 van J.P. ter Brugge. Het recept zelf is verkocht aan Banketbakkerij Jan Boer. Daar is het nog steeds verkrijgbaar.

Dik van Romein

Maak een deeg van Zeeuwse bloem, basterdsuiker, roomboter (of margarine) en speculaaskruiden. Mengen en tot een grote (ca. 20 cm. lange, 15 cm. brede en 2 cm. dikke) plak vormen en pletten (al dan niet met een speculaasplank). Bakken op een ijzeren bakplaat in een matig verwarmde oven (150 gr. C.) gedurende een half uur. De dik is dan net gaar, krokant van buiten en zacht van binnen. Het geheim zit natuurlijk in de hoeveelheden van de gebruikte ingrediënten.

De Witte Villa

Begin dit jaar overleed onze oud-voorzitter, inspiratiebron en beschermer van het Vlaardings erfgoed, Wout den Breems. Zoals velen van u weten was Wout ook een verdienstelijk schrijver, denk alleen al aan het boek Barak 88 of zijn publicatie over de Gezusters de Rave.

In de maanden voor zijn overlijden begon Wout aan een nieuwe schrijfproject, in de wetenschap dat hij de voltooiing zelf wellicht niet meer zou meemaken. Hij heeft onderzoek gedaan naar de bekende witte villa aan de Oosthavenkade, die in april 2018 zo noodlottig werd getroffen door een grote brand, maar die inmiddels weer in haar oude staat is teruggebracht.

Wouts onderzoek begint van het in erfpacht verkrijgen van de grond door Anthonie Otto in 1853. Deze Anthonie bouwde er een scheepstimmerwerf. Ook werd er rond

1855 een achttal eenvoudige arbeiderswoningen gebouwd. Het perceel van Anthonie grensde vanaf 1862 aan een garancinefabriek (rode kleurstof voor de textielindustrie). De firma De Baan en Schippers bouwde in 1870/1871 de witte villa zoals we die kennen op het stukje grond. In 1888 wordt de woning voorzien van een extra verdieping. Omstreeks 1913 komt de woning in handen van de redersfamilie Van Toor.

Hier eindigt ook het onderzoek van Wout. Wij zijn benieuwd naar de verhalen achter deze bijzondere, beeldbepalende plek in onze stad. Wie woonde er? Wie werkte er? Wie heeft nog levendige herinneringen aan de villa? Schrijf ons! We kijken uit naar uw reacties. Met uw verhalen willen we het verhaal dat Wout is begonnen afmaken in een passend eerbetoon aan zowel Wout den Breems als de Witte Villa aan de Buitenweide.

Alle reacties zijn welkom op info@hvv-vlaardingen.nl

Boekbespreking

'Begraafplaats Emaus – Geschiedenis – Inventarisatie – Renovatie – Monumenten' door Leon Blok, Wout den Breems en Frits van Ooststroom.

Dit is het laatste boekenproject waar onze voormalige voorzitter, Wout den Breems, voor zijn overlijden aan heeft gewerkt. Zijn betrokkenheid bij Begraafplaats Emaus was groot, zo heeft hij zich ingezet voor en bemoeid met de renovatie en was hij de drijvende kracht achter de Werkgroep Emaus van de HVV en de website www.emaus.hvv-vlaardingen.nl. Zijn kennis over Emaus wilde hij graag vastleggen. Dat heeft hij samen met Frits van Ooststroom in dit boekje gedaan. Het bevat daarnaast ook een interessant overzicht van verschillende typen grafmonumenten van de hand van kenner Leon Blok, en een overzicht van de belangrijkste grafmonumenten van bekende personen op Emaus. Er staan heel veel mooie monumenten op Emaus, die samen met het mooi gerenoveerde park een bezoek zeker waard maken.

Het boekje is opgedragen aan Wout, omdat hij de publicatie helaas niet meer heeft mogen meemaken. Het is voor € 9,50 te koop bij de boekhandel.

(Eric van Rongen)

Ledenactiviteiten

Er zijn nog 5 lezingen voor dit seizoen, waarvan de eerstkomende op **26 november**. Dan gaat Jan van de Voort vertellen over het gegeven dat het 100 jaar geleden is dat de Eerste Wereldoorlog eindigde met de Vrede van Versailles op 28 juli 1919, maar nog veel schade veroorzaakte aan de Vlaardingse vissersvloot. De locatie is Wooncomplex Hoylede, Churchillsingel 623, 3137 XE Vlaardingen.

Op **21 januari 2020** vertelt Bas van Rosmalen van Waterweg Wonen over Sociale Woningbouw in het nieuwe gebouw van Waterweg Wonen aan het Van Hogendorp-kwartier op de hoek van de Rotterdamseweg op nr. 1011.

Op **25 februari 2020** hopen we dat Siebe Idzinga beschikbaar voor de lezing over de winter van 1963. We hadden hem gevraagd om voor de lezing van afgelopen januari de kranten uit de strenge winter van 1963 uit te pluizen. Door technische problemen is deze lezing niet doorgegaan, maar Siebe gaat het, mits in Nederland, we-

Boerderij Holy, januari 1963. Foto collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

derom proberen. De locatie is wederom het Zonnehuis, Dillenburgsingel 5, 3136 EA Vlaardingen. De lezing begint om 20.00 maar net als dit jaar is er voor de bewoners een diaprojectie die om 19.00 begint. Deze is ook toegankelijk voor leden van de HVV.

De Algemene Ledenvergadering staat gepland op **31 maart 2020**, waarbij we na de pauze een fotopresentatie geven. We doen een Rondje Vlaardingen waarbij we oude foto's combineren met recentere foto's. De locatie is nog niet bekend.

Op **21 april 2020** is de laatste lezingenavond van het seizoen 2019-2020. We hebben Jurrien Moree gevraagd voor de archeologische geschiedenis van de onze regio in het ontwerp van Educatief Archeologisch Erf in de Broekpolder. De locatie is Bibliotheek Vlaardingen, Waalstraat 100, 3131 CS Vlaardingen.

De lezingen op alle avonden beginnen om 20.00 uur. Daarnaast zijn we al weer druk bezig met het programma 2020-2021. De lezingencommissie staat altijd open voor suggesties!

Ondertussen willen we graag het programma van het Vlaardings Museum aan u doorgeven want er zijn deze winter maar liefst vier tijdelijke tentoonstellingen in het museum te zien met een Vlaardings thema:

Westhavenkade in beeld

Ontdek hoe kunstenaars door de eeuwen in heden en verleden dit karakteristieke stadsgezicht hebben vastgelegd.

Keramik van Fijkje Fontijne- Langejan (8 november 2019 t/m 5 januari 2020)

Haar schalen en vazen hebben vooral betrekking op de zee en zijn vaak meerzijdig te bekijken. Voor haar werken

Nieuws ServiceTeam Vlaardingen

in brons laat zij zich inspireren door het menselijk figuur en dieren.

Nieuwe Vlaardingers op reis (30 november 2019 t/m 26 januari 2020)

Reizende tentoonstelling over het doorzettingsvermogen van mensen die hun geboorteland in oorlog zijn ontvlucht en hier in Vlaardingen een nieuw leven hebben opgebouwd.

Verblijven en vertrekken. Een zakdoek voor de dokter (23 november 2019 t/m 23 februari 2020)

Een foto/beeldverhaal door Elly Dijkshoorn over de voormalige woning van de markante en omstreden dokter Moerman op landgoed Hoogstad.

Het museum biedt de leden van de HVV aan om gratis een tweede persoon mee te nemen. Op de adresdrager staat 'tweede persoon gratis entree bij Museum Vlaardingen.' Neem hem mee, laat hem zien en krijg gratis toegang voor de tweede persoon.

De Commissie Ledenactiviteiten verzorgt de lezingen en excursies.

Coördinator: Ernst Lohmann. Leden: Els van Dijk, Han van Elk, Tineke van der Hoek, Arie Stolk.

Activiteiten

Ook in 2020 staan de stadsgidsen weer te popelen om het moois van de stad te laten zien.

De volgende stadswandelingen staan op stapel:

Zondag 5 januari: Wandeling rondom het Buizengat, start 14.00 uur bij de molen.

Zondag 2 februari: Wandeling door Vlaardinger Ambacht, start 14.00 uur bij Streekmuseum Jan Anderson.

Zondag 1 maart: Wandeling door de Oostwijk, start 14.00 uur bij de Visbank.

De deelnamekosten bedragen € 2,50, 50% korting op vertoon van een Rotterdampas of Vrijwilligerspas.

Vlaardingen Toen en Nu

In januari starten we weer met een nieuwe serie *Vlaardingen Toen en Nu* (voorheen Ken Uw Stad). Op het moment van schrijven werken we nog volop aan het programma, maar zeker is dat er weer veel interessante onderwerpen bij zitten. Op de website www.vlaardingentoenennu.nl staat meer informatie. Via deze site kunt u zich ook inschrijven.

Stadsgidsen zoeken collega's

Steeds meer groepen maken gebruik van ons activiteiten-aanbod. Dat is natuurlijk erg leuk. Alleen wordt het steeds meer een puzzel om die activiteiten voldoende te bemensen. We zijn daarom op zoek naar collega's met name voor de torenbeklimmingen. Bent u geïnteresseerd in het verleden (en heden) van Vlaardingen en vindt u het leuk daarover te vertellen, dan komen we graag met u in contact. Wilt u meer informatie, aarzel dan niet om contact met ons op te nemen.

Arjan Romers, 06-411 57 046
info@serviceteam-vlaardingen.nl

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl

e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Maar des te meer karakter

Je kunt tegenwoordig niet lang naar de radio luisteren of naar de televisie kijken of het begrip 'identiteit' komt wel voorbij. Weet U eigenlijk wat dat precies is? Máxima scheen het ook niet precies te weten, want ze zei dat *de Nederlander* niet bestond.

't Zal zo zijn, maar toen ik in Parijs op een rondvaartboot een stel kinderen zich druk en onhebbelijk zag gedragen, wist ik ook zonder dat ik hun taal verstond, waar ze vandaan kwamen. Nederland dus.

Nou ja, de geheel in oranje uitgedoste figuur die van een tribune vuurwerk gooit en de in een keurig overhemd gestoken figuur die in een bootje naar het Prinsengracht-concert zit te luisteren, het zijn beiden Nederlanders.

'Identiteit' is iets als een paspoort, maar het is ook zoiets als 'karakter'. Weet U eigenlijk wat 'karakter' precies is? Karakter is zoiets een geheel van waarneembare verschillen, van kenmerkende hoedanigheden. Misschien bent U een traag reagerende kunstliefhebber. Misschien bent U een sportieve driftkop.

Hendrik Marsman vond brede rivieren die traag door oneindig landschap gaan, karakteristiek voor Nederland, terwijl hij zich ook uitliet over het karakter van de stad.

*Geen stijl, maar des te meer karakter heeft de stad,
een harde en benepen eigenzinnigheid,
die zich de maat van alle dingen waant.*

De dichter zou Vlaardingen voor ogen gehad kunnen hebben. Wanneer U meer zicht wil krijgen op de geschiedenis die in de loop der eeuwen dit Vlaardingse karakter gevormd heeft, is lidmaatschap van de Historische Vereniging Vlaardingen zeer aan te bevelen.

Karakteristiek: Jaarboek, Tijd-Schrift, lezingen, tweeëntwintig euro en vijftig centen.

Website www.hvv-vlaardingen.nl, e-mailadres info@hvv-vlaardingen.nl.